

ЗАХОДИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИНСЬКОЇ СУБПОПУЛЯЦІЇ ЗУБРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО

Масікевич Ю. Г.

Чернівецький факультет НТУ «ХПІ»

Солодкий В. Д.

*Держане управління охорони навколишнього природного
середовища в Чернівецькій області*

Гонитва за сенсаціями, знищення тварин заради розваги, колекціонування трофеїв, на жаль, є на сьогоднішній день досить розповсюдженим явищем. Особливих збитків тваринному світу при цьому завдає широко розповсюджене в наш час браконьєрство та руйнування місць проживання на фоні тотальної деградації лісових екосистем. Європейський зубр (*Bison bonasus L.*) – це один з найяскравіших прикладів ссавців спочатку майже винищених, а потім відновлених зусиллями людини. Зубр у минулому заселяв усі природні зони України, був звичайним і численним видом, про що свідчать викопні рештки, знайдені на території майже всіх областей (Гопка, 1973; Герус, Крижанівський, 2005). Наприкінці XVIII ст. внаслідок полювання і господарського освоєння земель кількість зубрів значно зменшилась, добували їх уже в невеликій кількості. Останнього звіра в Карпатах впольовано 1762 р. (Андрощ, 1992; Хоєцький, 2003). Відтворення майже повністю винищеної популяції зубра європейського виявилось досить нелегкою справою. В кінці 60-х на початку 70-х років минулого сторіччя такий експеримент було започатковано і на Буковині. Проте після успіхів впродовж перших 20-и років на сьогоднішній день спостерігається різке зменшення чисельності буковинської субпопуляції зубра європейського, що без сумніву вимагає з'ясування причин подібної ситуації.

Об'єктом нашого дослідження служила буковинська субпопуляція зубра європейського. Основним методами дослідження служили методи: спостереження, обліку та фотографування, що використовувалися під час проведення спільних експедицій з егерями Сторожинецького держлісгоспу та Берегометського державного лісомисливського господарства впродовж осінньо-зимового та весняного сезонів 2006-2009 років. Пік чисельності цих тварин на території Чернівецької області прийшовся на початок 90-х років – біля 200 голів, це була найбільша субпопуляція на Україні. За даними мисливської таксації (обліку) 2007 р. на території області налічувалося: Берегометський ДЛМГ – 59 голів, Сторожинецький держлісгосп -29 голів. Але і ця чисельність

під сумнівом, так як мисливські угіддя цих користувачів межують і не виключена вірогідність обліку частини тварин двічі. Таким чином спостерігається стійка деградація, зумовлена антропогенним чинником, який завдяки інтенсивній господарській діяльності руйнує середовище перебування цих великих унікальних тварин. Отримані нами дані дещо відрізняються від офіційних даних звітів лісомисливських господарств і свідчать, що загальна чисельність звіра коливається в межах 63-78 особин. При цьому має місце міграція тварин по території в залежності від сезону. Так, в весняно-літній сезон тварини більшість часу проводять на високогірних полонинах та хребтах, що пояснюється сильним фактором турбування зі сторони людей, що займаються лісозаготівлею, випасом малої і великої рогатої худоби, збором ягід та грибів. І, навпаки в осінньо-зимовий період має місце міграція тварин в низів я до річкових потоків та населених пунктів. Найважливішим завданням сучасності є розселення зрілих субпопуляцій, щоб запобігти їхнім міграціям і загибелі від браконьєрів. З цією метою найближчими роками доцільно створити осередки оселення зубрів на території, принаймні, двох об'єктів природно-заповідного фонду – Шацького та Карпатського національних природних парків. Перспективним є також створення вольерного господарства на території НПП «Вижницький», що межує в безпосередній близькості до існуючих маршрутів міграції тварин. Оскільки дикі траводітні тварини (зубр, олень, козуля), у яких період народження молодняка та період гону (спарювання) припадає на весняно-літньо-осінній період, знаходяться практично весь цей період у стані постійного стресу, що часто унеможливує нормальний процес розмноження і призводить до загибелі молодняка. На таких огорожених охоронних територіях можна було би створити умови для відтворення та селекційного покращення субпопуляції.

Слід також пам'ятати про існування оптимальних розмірів популяцій великих ссавців. У методичку визначення чисельності популяції зубра доцільно покласти концепцію її оптимальних розмірів (Соколов, 1979; Бондаренко та ін., 1999). Із практики розведення зубрів на Буковині та теоретичних розрахунків оптимальної величини популяції розміри буковинської субпопуляції повинні становити від 25-30 до 50-60 голів. Субпопуляції зубра такої чисельності достатньо стійкі й дають щорічний приріст (це істотно, оскільки дозволяє вести регулярну експлуатацію шляхом селекційного відстрілу, відловлювати тварин для переселення тощо). Вищезазначені заходи є необхідними для підтримання нормальної вікової, статевої та генетичної структури популяції.

На підставі проведених досліджень розроблено наступні пропозиції щодо збереження буковинської субпопуляції зубра європейського:

- розробити нормативні документи, які б регулювали рекреаційне навантаження лісових угідь мисливських господарств;
- заборонити полювання на парнокопитних та хутрових звірів в лісових угіддях, де мешкають зубри;
- заборонити проводити суцільні рубки в лісових угіддях, де мешкають зубри;
- докорінно покращити фінансування на утримання єгерської служби і відповідно охорони мисливських угідь від браконьєрів в лісових угіддях, де мешкають зубри;
- заборонити випас домашньої худоби, в першу чергу овець, в лісових угіддях, де мешкають зубри;
- рекомендувати створити на території лісових угідь, де мешкають зубри, національний природний парк, з обов'язковим включенням до нього території заказника місцевого значення «Зубровиця»;
- покращити селекційно субпопуляцію зубра за рахунок завезення в Буковинські Карпати генетично віддалених ліній.